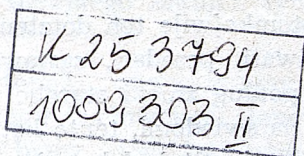

SL 702

Bernard SZCZECH

NIE ZNANY DOKUMENT BYTOMSKI Z 1453 ROKU KSIĘCIA OLEŚNICKIEGO KONRADA IX CZARNEGO

W 1987 roku podczas penetracji zbiorów Archiwum Państwowego w Bytomiu w teczce z archiwaliami dotyczącymi spraw kościelnych Bytomia XVII wieku, natknąłem się na odmienny w zapisie dokument, uznany w inwentarzu jako niedatowany i nieczytelny¹. Papierowa karta o wymiarach: 30,2 × 20,2 cm, w znacznym stopniu zniszczona, nosi ślady siedemnastowiecznych zabiegów konserwatorskich podczas których, podarty na złożeniach dokument, podklejono na odwrocie dodatkową warstwą papieru. Umieszczenie dokumentu pośród siedemnastowiecznych akt spowodował „konserwator”, który prawdopodobnie był autorem informacji umieszczonej na odwrocie dokumentu. Notatka sporządzona w języku polskim, charakterystycznym dla siedemnastego wieku pismem, informuje o zawartości dokumentu:

„Copia /kupu/ stawu nazwanego /Popiego przy Kosciele/ S. Malgorzaty na/ Przedmieściu.”

Innym powodem błędnej datacji dokumentu było zaklejenie fragmentu treści zawierającej datę sporządzenia poniższego aktu²:

„My Conrad z boze Milosti w Slysku w Olessnicziy a w Kozlu etc., znamo czynime z gewne a wyznawamy timto listem przedewssemy kdoz gi uzrzi a nebo cztauczy bude, zie g(es)t przed nas przissel a przedstupil hodnowierny muoz Ondrzey Pietlet zdrawy na [tiele] a na rozumi, tu g(es)t z swe dobre wuoli neprzimus[sen]y prawie a sprawiedliwie wyznal, zie g(es)t praw[ni]e a sprawiedliwie przedal a w timz kupu gako gs[se]m koupil a timz spuosebem odowz dal staw kniez[i] przed miastem Bythomiem podle Swate Margorzety kostela wpolozeni naszymu wiernemu mile(mu) Jano[wi] Goldnarowy miessanu Bythomskiego geho [erbo]m] bliskym potom-

¹ Archiwum Państwowe w Bytomiu. Obecnie sygnatura XVI t. 1.

² Dokument wydaje się zgodnie z zapisem zachowanej kopii. Nawias kwadratowy — luki w zapisie spowodowane uszkodzeniem dokumentu, nawias okrągły — rozwiązanie abrewiacji.

D-03/271/6

25.02.

2-

kom ze wssytkim tym praw[em poz]ostawy, uzytki, pozytki, tak jakoz w swe grob[lach, b]rzegach, hranicznych, wodu, potokom, a hlubokos[t d]rzy, a wymierzeny g(es)t, nicz newygygimagicz. Nez t[im] spuosobem gako gego nadepsany Ondrzey Pietle[t] ostalwssy wdrzeni miel, tak tez nadepsyn[y] Jan Goldner, geho erbowie y blysske potomko[w]ije ten dotzteny staw w drzeni m[i]jeli ge(h)o uziwati, poziwati, przedati, zastawiti, przefrymartziti, zamieniti a spokojnie podlug znieni stareho listu uziwati a obsahnu motzy budu. Tomu na swiedomi, tento list nassu zawieussytu petzeti gsmo potwerditi raczyli. Stalos[e] a dann w Bythomiu we strzedu po nedeli slo[we re]minis[c]ere letha 1453 potztitagicze. Przytim gsu byli nassy wierni mili slowuothni, a hodni, Steffan Lesel, heythman, na Swirklitzu, Jann Hoger, Ondrzych Chader, Mikuolass z Ssergerssdorffu, Frydrych s Labuth a Pawel Dobelin z Ulerszberku, pisarz nasz ktere(mu) ten list porutzen”.

Wystawiony — prawdopodobnie na zamku bytomskim — 28 lutego 1453 roku dokument potwierdzający akt sprzedaży-kupna stawu księzego u podnóża wzgórza zwanego Małgorzatką, jest najwcześniej powstałym, znanym aktem sporządzonym przez Konrada IX Czarnego księcia oleśnickiego³. Zachowana w bytomskim archiwum kopia (oryginał zaginęła). powstała prawdopodobnie w połowie XVI wieku i spisana została w języku czeskim z licznymi polonizmami.

W średniowieczu, w miejscu obecnie istniejącej oczyszczalni ścieków, znajdowało się kilka stawów z których jeden — zwany księżym — zakupił Jan Goldner, mieszczanin bytomski, od Andrzeja Pietleta Kornicza z Ogrodzonej⁴. Wcześniej Andrzej Pietlet w 1446 roku dokonał w imieniu swoim i swego brata, Dobka Pentleta Kornicza ze Strumienia⁵, sprzedaży udziału w wójtostwie bytomskim Mikołajowi Podgolo z Grossendorfu (Dłużyce)⁶. Członkowie rodu Pentletów Korniczów z Ogrodzonej, Strumienia, Czarnej Wody, często brali udział w uwierzytelnianiu dokumentów sporządzanych przez kancelarię książąt cieszyńskich⁷. Andrzej był m.in. świadkiem przy akcie sprzedaży ziemi siewierskiej przez Wacława I księ-

³ Konrad IX Czarny, syn Konrada Kąckiego, książę oleśnicki, ur. 1415/1420, zm. 14 VIII 1471 r.

⁴ Ogrodzona — miejscowość koło Cieszyna.

⁵ Strumień — obecnie miasto koło Cieszyna.

⁶ Koźle 26 III 1446. Konrad VII Biały książę oleśnicki potwierdza sprzedaż udziału w wójtostwie bytomskim. Zob. *Codex diplomaticus silesiae*, t. VI, Breslau 1865, s. 67, nr 218 — *Registrum St. Wenceslai*, k. 576, nr 475. Dokument transumowany 4 XII 1483, patrz CDS, s. 116, nr 354 — RSW, k. 534, nr 435.

⁷ Pyenthet Ssopke, Hannes Pinthlath Kornicz, Hannos Pietleth Kornicz zum Swarczenwassir, Andris Pentlat von Ogrozena, Ondrzej Pentlat z Strumienie, Andreis Kornitz von Ogrodzon. Zob. *Listinář Těšinska. Codex diplomaticus Ducatus Tessinensis*, wyd. E. Némec, t. I cz. 2, Český Těšín 1958, dokumenty nr 126, 127, 130, 131, 135, 136, 139, 144, 152, 154, 156, 161, 167, 186, 188, 199, 200, 206.

cia cieszyńskiego, Zbigniewowi Oleśnickiemu, biskupowi krakowskiemu, 30 listopada 1443 roku⁸ oraz sprzedaży połowy miasta Bytomia i ziemi bytomskiej Konradowi IX Czarnemu księciu oleśnickiemu⁹.

Jan Goldner występujący w dokumentach jako Goldel, Goldiln lub Goldis w 1456 roku dokonał kolejnego zakupu, tym razem brzegu nad stawem Jana Wroczyzny:

„My ławnicy miasta Bytomia ... obwieszczamy ... że ... Jan Wroczyzna ... dobrowolnie odstąpił szanownemu Janowi Goldel i spadkobiercom jego żony swój brzeg, który leży przy najwyższym stawie, należącym do probostwa św. Małgorzaty i styka się ze stawami farskimi, tak więc Jan Goldel lub jego żona mogą na tym brzegu wydobywać i szukać tak dużo, ile tam jest dla własnego dobra...”¹⁰.

Z dalszej części dokumentu wynika że Goldner — Goldel był dzierżawcą wspomnianego brzegu już od roku (1455), a prawdopodobnie dobre wyniki poszukiwań kruszców, skłoniły go do zakupu terenu nad stawem. Wroczyzna zastrzegł jednak w dokumencie:

„...gdyby Jan Goldel lub jego najbliżsi chcieli na wymienionym brzegu wydobywać, to nie powinni zakładać kopalni na gruncie ornym, chyba że za wolą potomka...”.

Goldner — Goldiln występuje jeszcze raz w dokumencie kiedy to w 1483 roku ławnicy bytomscy potwierdzili sprzedaż młyna Zawada zbudowanego nad stawem farskim:

„... przed nami ... stanął jako pełnomocny, szanowny Piotr Gleiwitzer z powodu młyna Tomasza, Michała Zawadin. Oddał i przekazał on plac pod młyn, zwany Zowada, nad stawem farskim ze wszystkimi prawami spadkowymi, jakie jego ojciec Mechil ze swoim bratem Matiegiem Zowada z Orzegowa posiadał i nim władał — wszelkim zbożem, z którym go kupił, sam miał i władał, szanownemu mężowi Janowi Goldiln, jego spadkobiercom i prawnym potomkom (którzy) mogą rozporządzać nim tak jak im się będzie podobało, nikt nie powinien więcej mówić ani pamiętać teraz i w przyszłości o tym, kto ten młyn zbudował na polecenie wymienionego Goldisa lub jego potomków ... ”¹¹.

⁸ Tamże dokument nr 188 — Adrea de Ogrozenia.

⁹ Bytom 6 VII 1459. Wacław I książę cieszyński sprzedaje połowę miasta Bytom i ziemi bytomskiej Konradowi IX Czarnemu księciu oleśnickiemu: „... byli przy tym nasi umiłowani poddani ... Andrzej Pentlath z Ogródzonej ...”. Zob. J. Drabina, J. Horwat, Z. Jedynak, *Bytom średniowieczny. Przekazy źródłowe 1123—1492*. Opole 1985, s. 220—221.

¹⁰ Bytom 29 X 1456. Dokument w zbiorach Archiwum Państwowego we Wrocławiu. Rep. 135, D. 90, t. 2, s. 210. Zob. też: Drabina, Horwat, Jedynak, *op. cit.*, s. 215—216.

¹¹ Bytom 16 X 1483. *Ibidem*, s. 262.

W uwierzytelnieniu dokumentu księcia Konrada wzięli udział świadkowie: Stefan Lesel, starosta na zamku w Świerkłańcu¹², Henryk Chader i Fryderyk z Łabęd, osoby nie występujące w innych dokumentach, oraz Jan Hoger, Mikołaj z Ssergersdorfu i Paweł Dobelin. Hoger i Mikołaj byli świadkami przy wystawieniu dokumentu Konrada VII Białego dotyczącego potwierdzenia sprzedaży udziału w wójtostwie bytomskim 26 marca 1446 roku¹³, natomiast Paweł Dobelin, pisarz książęcy, sporządził dokument z 17 grudnia 1451 roku, którym Konrad VII Biały wyraził zgodę w sprawie stawu zwanego Karw koło Bytomia na prośbę Mikołaja Miechowskiego¹⁴.

¹² Świerklaniec — miejscowość na północ od Bytomia.

¹³ Zob. przypis 6.

¹⁴ Drabina, Horwat, Jedynak, *op. cit.*, s. 206—207.

Biblioteka Śląska w Katowicach

Id: 0030000929876

II 1009303

SL